

УДК 657.1.011.56

Облік і контроль грошових коштів у комп'ютерному середовищі

Галина Юріївна Коблянська,
асистент кафедри обліку та аудиту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат економічних наук

Анотація. Досліджується облік касових і банківських операцій у комп'ютерному середовищі та моделювання грошових коштів для прийняття управлінських рішень. Особливу увагу сконцентровано на типових помилках у касових і банківських операціях, що виникають при використанні комп'ютерних систем обліку.

Ключові слова: облік, контроль, грошові кошти, касові операції, банківські операції, комп'ютерне середовище, автоматизація обліку, типові помилки.

Постановка проблеми. Інформаційні системи присутні в усіх процесах, проникли в усі сфери діяльності підприємств. Бухгалтерський облік також зазнав автоматизації. Сьогодні найпопулярнішою бухгалтерською програмою за тиражем продажів є «1С: Бухгалтерія 8.2», однак паралельно з нею існують програми «Парус», «Бест», «Акцент», «Інфо-бухгалтер» та ін. Автоматизація бухгалтерського обліку призвела до зменшення кількості помилок при заповненні документації підприємств, однак з появою автоматизованих систем спостерігається поява нових типових помилок у бухгалтерському обліку.

Необхідним є визначення недоліків автоматизованих систем управління бухгалтерським обліком і виявлення типових помилок, а особливо при роботі з касовими та банківськими операціями, помилки в яких можуть спричинити перекручування дійсної інформації і вплинути на відплив коштів як навмисно, так і випадково. Моделювання грошових коштів у комп'ютерному середовищі є інструментом, за допомогою якого здійснюється інформаційне забезпечення всіх рівнів управління обліковою інформацією для прийняття управлінських рішень.

Аналіз досліджень і публікацій. Облік і моделювання грошових коштів в автоматизованих системах обліку, проблеми застосування інформаційних систем бухгалтерського обліку, а також типові помилки, що виникають при їх використанні, досліджували вітчизняні і зарубіжні науковці: М. І. Бондар, Н. В. Водопадова, Е. К. Гільде, Н. О. Гура, К. Е. Даллас, Б. А. Засадний, Т. Г. Мельник, С. А. Рибальченко, Н. А. Рязанцева, В. Г. Швець.

Метою дослідження є розгляд відображення касових та банківських операцій у комп'ютерному середовищі, шляхи виправлення помилок у бухгалтерських програмних продуктах і моделювання грошових коштів для прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Автоматизовані системи бухгалтерського обліку полегшують ведення касових і банківських операцій. База даних забезпечує можливість зіставлення інформації та передання з одного файлу в інший. Комплекс програмних засобів дозволяє:

- автоматично підраховувати підсумкові суми;
- змінювати і корегувати інформацію безпосередньо в базі даних без змін структури та алгоритму роботи програми;
- складати Касову і Головну книги, прибутковий і видатковий касові ордери та іншу документацію;
- повністю автоматизувати облік касових, банківських, розрахункових операцій, урахувати грошові кошти на поточному рахунку.

Комп'ютерна обробка передбачає використання одних і тих же команд при виконанні ідентичних операцій при веденні обліку касових та банківських операцій, що практично виключає появу випадкових помилок, які звичайно притаманні веденню бухгалтерського обліку шляхом ручного заповнення.

Одним із головних недоліків автоматизованих системи ведення бухгалтерського обліку є те, що вони є більш відкритими для несанкціонованого доступу [4]. Автоматизовані системи також є відкритими для прихованої зміни або введення даних і прямого, а також непрямого одержання інформації. Що менше людина втручатиметься в автоматизовану обробку операцій обліку, то нижчою буде можливість виявлення неточностей і помилок [2, с. 23].

Проблемним є і те, що помилки, які допущені при розробці чи коригуванні прикладних програм, можуть залишатися непоміченими протягом тривалого часу. Порівняймо чотири найпоширеніші в Україні автоматизовані системи бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1

Автоматизовані системи бухгалтерського обліку

Критерії порівняння	1С: Бухгалтерія 8.2	Парус-Бухгалтерія	Бест	Інфо-Бухгалтер
1. Наявність типових банківських і касових операцій	+	+	+	+
2. Самостійне налаштування типових банківських і касових операцій	+	+	+	+
3. Найменування рахунків / субрахунків у цифровому і літерному поданні	+	+	+	+
4. Введення касових і банківських операцій вручну	+	+	+	+

Критерії порівняння	1С: Бухгалтерія 8.2	Парус-Бухгалтерія	Бест	Інфо-Бухгалтер
5. Можливість фільтрації журналу проведення	+	+	+	+
6. Наявність типових документів	+	+	+	+
7. Набір стандартної звітності	+	+	+	+
8. Можливість створення нових стандартних звітів	+	-	-	-
9. Можливість створення нових довільних звітів	+	-	-	+
10. Можливість зміни (корегування) документів	+	+	+	+
11. Забезпечення електронного документообігу з державними органами в частині розрахунково-платіжних документів і звітності	-	+	-	+

Отже, можна дійти висновку, що при веденні обліку касових і банківських операцій комп'ютерні програми обліку не мають суттєвих відмінностей, тому, кажучи про помилки, які трапляються, варто аналізувати весь спектр автоматизованих систем.

Звернімо увагу на підтримку можливості створення нових форм у середовищі «1С: Бухгалтерія 8.2» (див. табл. 1), що є показником гнучкості, з одного боку, однак і фактором збільшення помилок,

зокрема навмисних, – з іншого. Гнучкість програми «1С: Бухгалтерія» є її переважуючою характеристикою над іншими подібними програмами, бо дозволяє враховувати специфіку підприємств, що робить «1С: Бухгалтерію» найпопулярнішим продуктом автоматизації бухгалтерського обліку (65% ринку в Україні) [5].

Розглянемо основні типи помилок при веденні бухгалтерського обліку (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація типових помилок ведення бухгалтерського обліку

Основні елементи обліку банківських і касових операцій, які здійснюються в комп'ютерному середовищі [3]:

- складання платіжних доручень з поданням їх до банку, для цього використовується програма «Банк – Клієнт»;
- отримання банківських витягів про стан рахунку та операції, що були здійснені;
- відображення операцій у бухгалтерському реєстрі «Банк» і Головній книзі;
- складання первинних документів за касовими операціями: прибуткових / видаткових ордерів, авансових звітів та ін.;
- ведення Касової книги;
- ведення бухгалтерського реєстру «Каса» і Головної книги.

При веденні банківських і касових операцій в автоматизованих системах необхідно дотримуватися

чотирьох умов для забезпечення безпомилковості та відсутності збоїв (рис. 2).

Проаналізуємо окремі складові безпомилкового ведення касових і банківських операцій в інформаційних системах. На першому етапі бухгалтер повинен переконатися, що початкова інформація є достовірною, а первинні документи заповнені правильно.

Зазначимо типові помилки в первинних документах, зокрема у прибуткових і видаткових касових ордерах.

1. Відсутні такі реквізити: назва організації, дата здійснення операції; кореспондуючий рахунок, субрахунок; підстава (документи), що підтверджує здійснення операції; підписи керівника і головного бухгалтера; відсутні номери касових ордерів або вони проставлені неправильно; відсутні суми прописом. Прикладом таких помилок може бути також двічі введений у програму документ, що підтверджує здійснення операції.

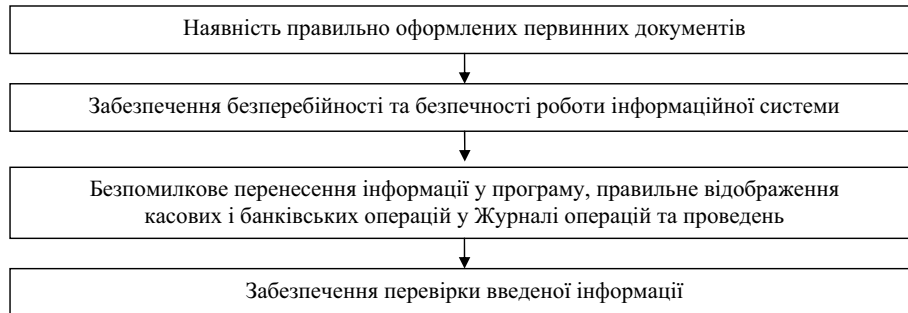

Рис. 2. Забезпечення безпомилковості ведення бухгалтерського обліку в автоматизованих системах бухгалтерського обліку

При розгляді банківських операцій перевіряють не тільки правильність заповнення бухгалтерських реєстрів, а й підстави для платежів. По можливості перевіряють фактичне надходження товарно-матеріальних цінностей або отримання послуг, відвантаження продукції, тобто перевіряють, чи не було перерахувань за безтоварними рахунками й іншими незаконними операціями.

2. Відсутні необхідні супроводжувальні документи, які докладають до прибуткових і видаткових ордерів (заяви, довідки, рахунки та ін.).

На другому етапі слід забезпечити безперервність і безпечність роботи автоматизованої системи.

Вимоги програмного продукту щодо безпечності та безперервності:

- достатньо низька ймовірність збою системи за внутрішніми причинами;
- надійна авторизація користувачів і захист даних від некоректних дій;
- оперативна система резервного копіювання і відновлення в разі збою;
- ефективна система призначення прав користувача.

Однією з типових проблем є те, що в разі виникнення помилки при виконанні коду, задіяного на сервері, сервер-додаток може завершити свою роботу, тим самим перервавши роботу користувачів не тільки з інформаційною базою, яка викликала помилку, а й з усіма базами, що є на цьому сервері. Розв'язати цю та інші проблеми не є можливим через закритість кодів платформ

програм, тобто без розробника певного програмного пакета вирішення цих питань залишається непротим.

Третій етап полягає в безпомилковому перенесенні інформації у програму, правильному відображенні касових і банківських операцій у журналі операцій та проведень.

Типові помилки на цьому кроці:

1) не відображена одна з касових або банківських операцій;

2) касову або банківську операцію відображено правильно, але суму завищено або занижено;

3) касову або банківську операцію відображено неправильно в облікових реєстрах (Касовій і Головній книгах, відомостях, журналах тощо).

На четвертому етапі при забезпеченні перевірки введеної інформації корисним і дієвим для зменшення кількості помилок є використання аудиторських послуг. Служба внутрішнього аудиту підвищує вірогідність виявлення помилок при веденні касових і банківських операцій. У процесі організації внутрішнього аудиту варто пам'ятати, що він повинен бути організований на такому рівні, щоб результат його діяльності об'єктивно відображав діяльність підрозділу, який перевіряють, а також був доступний для розуміння всім користувачам такої інформації.

Для підвищення якості бухгалтерської інформації та зниження рівня помилок, що виникають при відображенні касових і банківських операцій у комп'ютерному середовищі, запропоновано модель контролю введеної інформації, її перевірки на достовірність і збіг (табл. 2).

Таблиця 2

Модель контролю касових і банківських операцій у комп'ютерному середовищі

Найменування елементу	Предмет контролю	Коментар
1. Відсутність непроведених касових документів	Перевіряється відсутність непроведених прибуткових і видаткових касових ордерів, за винятком зазначених на видалення	Касові операції за допомогою касових документів оформляють у два етапи. На першому етапі заповнюють форму документа для підготовки касового ордеру і його виведення на паперовий носій. При цьому створений документ зберігається в інформаційній базі непроведеним. І лише після того, як касова операція буде фактично здійснена, документ проводиться і операція з внесення готівкових грошових коштів у касу і їх видачі з каси відбивається на рахунках бухгалтерського обліку
2. Відсутність негативних залишків у касі і в банку	Перевіряють залишок на рахунках 30 «Каса» і 31 «Рахунки в банках». Сальдо рахунку не повинно бути негативним	Негативний залишок на рахунку 30 «Каса» є можливим, якщо організація оформляє касові операції несвоєчасно. Негативний залишок на рахунку 31 «Рахунки в банках» вказує на використання підприємством овердрафту
3. Дотримання ліміту залишку грошей у касі	Перевіряють перевищення залишку на рахунку 30 «Каса» на кінець кожного дня, у якому мало місце рух на рахунку, на ліміт залишку, зазначеного у формі обробки	При повідомленні про перевищення ліміту слід ураховувати, що понад встановлених лімітів підприємства мають право зберігати у своїх касах готівку лише для оплати праці, виплати допомоги із соціального страхування і стипендій

Найменування елементу	Предмет контролю	Коментар
4. Дотримання ліміту розрахунків готівкою з контрагентами	Суми касових операцій, у яких кореспондуючим зазначено рахунок обліку розрахунків; перевіряють на перевищення граничного розміру розрахунків готівкою за одним договором	Обмежені постановою НБУ № 637 «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні»
5. Дотримання нумерації ПКО та ВКО	Перевірка правильності оформлення ПКО та ВКО	Не вважається порушенням невиконання вимоги хронологічного порядку нумерації для документів, що мають одну і ту саму дату, але різний час створення
6. Видача грошей під звіт тільки після звіту за раніше виданими сумами	Щодо кожної касової операції, в якій як кореспондуючий вказаний рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами», перевіряють відсутність заборгованості на дату здійснення операції	Встановлено, що видача готівки під звіт проводиться за умови повного звіту конкретної підзвітної особи за раніше виданим йому авансом
7. Відсутність передач підзвітних сум від однієї особи іншій	Повіряють відсутність на рахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» внутрішніх оборотів з різними кореспондуючими субконто (об'єктами аналітичного обліку)	Заборонено передавання виданої під звіт готівки однією особою іншій
8. Видача грошей під звіт тільки працівникам підприємства	Перевіряють, чи є особа, якій з каси видають кошти під звіт, працівником підприємства, від імені якого складено касовий ордер	Більшість автоматизованих систем дозволяють в одній інформаційній базі вести бухгалтерський облік кількох підприємств. При цьому для аналітичного обліку розрахунків з підзвітними особами використовують єдиний довідник «Співробітники підприємства», що може стати причиною подібної помилки, наприклад, у ситуації, коли у працівників різних організацій повністю збігаються ПІБ
9. Неадекватність платіжних документів	Перевіряють платіжні документи в банку	Формують банківський витяг і звіт про неадекватні документи, які бухгалтер має змогу виправити
10. Відповідність сум у банківських витягах	Перевіряють банківські витяги	Установлюють відповідність суми в банківських витягах із сумами, що вказані у прикладених до них первинних документах

Невиправлені помилки спричиняють невідповідність і неточності бухгалтерського обліку, що, відповідно, призводить до здійснення помилок при прийнятті управлінських рішень, недоплати податків, штрафних санкцій. Допущені помилки потрібно своєчасно виявити і якомога швидше виправити.

Використання комп'ютерної системи обліку забезпечує не тільки оперативне відображення облікових даних, а й дає змогу моделювати інформаційні потоки. Комп'ютерне моделювання грошових коштів на конкретному підприємстві дає можливість формувати зведену інформацію про грошові кошти для більш глибокого аналізу, розуміти процеси, які відбуваються у структурних підрозділах підприємства, проводити оперативний аналіз діяльності структурних підрозділів, оцінку інформаційних потоків, документообігу й ефективності застосування комп'ютерної техніки, виявляти недоліки документообігу на підприємстві.

Основне завдання моделювання при використанні комп'ютерної системи обліку – мінімізація зв'язків і дублюючих функцій, раціоналізація інформаційних потоків і доступу до необхідної інформації, зосередженої в базах даних, з будь-якого робочого місця, обладнаного персональним комп'ютером, забезпечення достовірності даних за інформаційного обміну всередині підприємства, забезпечення високого рівня надійності інформації під час роботи в системі. Документообіг створює інформаційне середовище, що моделює роботу підприємства.

Важливим завданням обліку банківських операцій є недопущення або зведення до мінімуму використання овердрафту. Овердрафт – надання позичальникові (юридичній особі) грошових коштів шляхом кредиту-

вання банком його розрахункового рахунку. Овердрафт дає клієнтові право сплачувати платіжні доручення в розмірах, що перевищують залишок на поточному рахунку. Банк дозволяє з поточного рахунку оплачувати більше, ніж залишок на рахунку, але в розмірах овердрафтного ліміту. Підтвердженням цього є витяг банку з поточного рахунку з від'ємним залишком.

Відображення овердрафту в обліку залежатиме від того, на який термін його надано. Якщо строк використання овердрафту встановлений у межах місяця, кварталу, щоб уникнути непотрібних записів в обліку, він відображається на рахунку 311 зі знаком «мінус». Якщо його тривалість перевищує квартал, для обліку овердрафту використовується рахунок 60 «Короткострокові кредити». Великий розмір овердрафту свідчить про неефективність роботи управлінців підприємства.

Незважаючи на зручність використання овердрафту, існують певні недоліки. Банк залишає за собою право вимагати від клієнта негайного погашення заборгованості, використання овердрафту вимагає сплати відсотків за користування позиченими коштами. Тому перш ніж перераховувати кошти з поточного рахунку за оплату товарів і послуг, керівництво підприємства повинно змоделювати ситуацію і переглянути залишок на рахунку 311 з метою недопущення випадкового овердрафту.

Керівництво підприємства в особі директора і головного бухгалтера за допомогою використання комп'ютерних програм має можливість моделювати ситуації, пов'язані з раціональним використанням грошових коштів. У бухгалтерській програмі перевищення наявних готівкових коштів на банківському рахунку показується зі знаком «мінус». Моделювання

банківських операцій дає змогу в комп'ютерній бухгалтерській програмі налаштувати недопущення проведення операцій, якщо сальдо на активному рахунку є від'ємним.

Висновки. У результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. Інформаційні системи ведення бухгалтерського обліку стали невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Ключову роль автоматизації обліку відіграє зменшення помилок при веденні бухгалтерського обліку та підвищення продуктивності праці бухгалтерів. Найпоширеніші на території України інформаційні системи – «1С: Бухгалтерія», «Парус – Бухгалтерія», «Бест», «Інфо-Бухгалтер» – відповідають сучасним вимогам веденню бухгалтерського обліку, зокрема касових і банківських операцій.

2. При веденні касових і банківських операцій у комп'ютерній системі виникає низка помилок, спричинених людським фактором. Бухгалтери можуть допустити як випадкові помилки, що спричинені опискою, пропуском, неправильним введенням даних в автоматизовану систему, неправильним відображенням касових чи банківських операцій, так і навмисні – викривлення в бухгалтерському обліку, що зроблені навмисно, часто для власної вигоди бухгалтера чи касира. Переважну більшість помилок роблять саме при обліку касових операцій, навмисні в тому числі, що

пов'язано з легкістю присвоєння готівкових коштів касиром і наданні при цьому викривленої інформації.

3. Безпомилковість ведення обліку касових і банківських операцій передбачає правильність первинних документів (прибуткових і видаткових касових ордерів, банківських витягів), коректне введення бухгалтерських операцій в інформаційну систему та забезпечення її безперебійної роботи. Особливу увагу слід приділити перевірці та контролю введених даних.

4. Типові помилки на рахунках каси і банку найчастіше виникають на підприємстві і мають бути ретельно перевірені на предмет порушення вимог чинного законодавства. Необхідно здійснювати контроль недозволених операцій, усувати наявні помилки і перешкоджати їхньому повторному виникненню. Наявність у штаті підприємства аудитора підвищує вірогідність безпомилкового ведення бухгалтерського обліку в комп'ютерному середовищі і сприяє успішному функціонуванню підприємства.

5. Моделювання банківських операцій у комп'ютерному середовищі дає змогу розробити ефективну політику управління грошовими коштами на підприємстві. Використання комп'ютерних систем обліку на підприємстві прискорює процес аналізу і прийняття управлінських рішень щодо конкретного елементу обліку і зменшує кількість помилок. Важливим завданням обліку банківських операцій є недопущення або зведення до мінімуму використання овердрафту.

Список використаних джерел

1. Войтюшенко Н. М. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібник / Н. М. Войтюшенко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009 – 340 с.
2. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку : наукове видання / С. В. Івахненко. – Житомир, 2012. – 416 с.
3. Кравченко О. О. Автоматизація виконання банківських операцій на підприємствах / О. О. Кравченко, В. В. Первеев // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 2 (6). – С. 61–65.
4. Подуражня Ю. Місце інформаційного програмного забезпечення в системі бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Ю. Подуражня. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_14/Podurajnya.pdf.
5. Юдина С. А. Преимущества автоматизации бухгалтерского учёта на предприятии на примере использования программы «1С:Бухгалтерия» / С. А. Юдина // Управление развитием. – 2013. – № 9. – С. 56–58.

Summary. We investigate the accounting of cash and bank transactions in a computer simulation environment and funds for management decisions. Particular attention is focused on common mistakes in cash and bank transactions arising from the use of computer accounting systems.

Keywords: accounting, controlling, cash, cash transactions, banking, computing environment, automated accounting, typical mistakes.